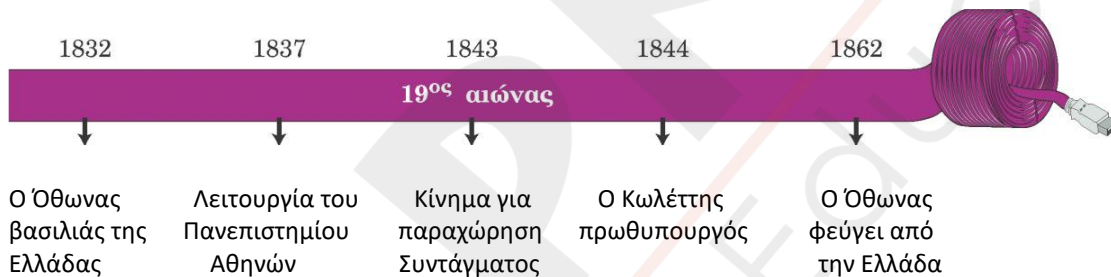

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Η Ελλάδα στον 19^ο αιώνα

1. Τοποθετήστε στην ιστορική γραμμή τα γεγονότα του 19ου αιώνα που λείπουν:

2. Αναζητήστε σε εγκυκλοπαίδειες και στο διαδίκτυο, στις ιστοσελίδες <http://www.ec-patr.org> και <http://www.imis.gr./patriarxeio/html/istoria.htm> πληροφορίες σχετικά με την ιστορία του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και τη σημασία του για τον ελληνισμό.

Όλος ο χριστιανικός κόσμος αναγνωρίζει τη διαχρονική προσφορά του θεσμού του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η Ελλάδα χρωστάει πολλά στο Πατριαρχείο, καθώς φρόντισε για τη διαφύλαξη της ελληνικής παράδοσης στην Κωνσταντινούπολη και ενίσχυσε ηθικά και πνευματικά τους Έλληνες ομογενείς όλα αυτά τα χρόνια, παρά τις δυσκολίες και τις αντιξοότητες.

ΙΣΤΟΡΙΑ του ΘΕΣΜΟΥ

Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ή Ορθόδοξο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ή α Οικουμενικόν Πατριαρχείον ή Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία είναι ένα από τα αρχαιότερα κέντρα της χριστιανικής πατροπαράδοτης εκκλησίας. Θεωρείται πρώτο στην τάξη από τα τέσσερα πρεσβυγενή Πατριαρχεία της Ορθοδόξου Εκκλησίας (Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας, και Ιεροσολύμων) και φέρει το ιστορικό προνόμιο της απόδοσης αυτοκεφαλίων στις τοπικές εκκλησιαστικές διοικήσεις. Ο τίτλος του Οικουμενικού Πατριάρχη δινόταν

άλλοτε και στους πάπες της Ρώμης, τελικά όμως επικράτησε να αναφέρεται αποκλειστικά στον πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης.

Η Κωνσταντινούπολη υπήρξε σε όλες τις εποχές το μεγάλο εκκλησιαστικό κέντρο της Ορθοδοξίας και ολόκληρου του χριστιανικού κόσμου. Η θετική στάση των αυτοκρατόρων έναντι των χριστιανών εκφράστηκε με το Διάταγμα των Μεδιολάνων το 313 μ.Χ. και υλοποιήθηκε με συγκεκριμένα μέτρα υποστήριξης της χριστιανικής εκκλησίας.

Η αρχική εκκλησιαστική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου ήταν ο Πόντος, η Θράκη και η Μικρά Ασία. Το 733 μ. Χ. προστέθηκαν οι περιοχές που υπάγονταν στο Ανατολικό Ιλλυρικό (από την Αδριατική μέχρι τον Νέστο και από τον Δούναβη και τη Ροδόπη μέχρι και την Κρήτη). Στη δικαιοδοσία της Κωνσταντινουπόλεως υπήχθησαν και οι σλαβικοί λαοί που προσήλθαν στον Χριστιανισμό, όπως βέβαια και η Εκκλησία της Ρωσίας που μέχρι τον 15ο αιώνα ήταν μία από τις Μητροπόλεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Μάλιστα τον 10ο αιώνα το Οικουμενικό Πατριαρχείο περιελάμβανε συνολικά 624 Επισκοπές.

Θεολογικές και λειτουργικές διαφορές όξυναν ακόμα περισσότερο τη διχογνωμία μεταξύ των Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας ιδιαίτερα μετά τη νορμανδική κατάκτηση της νότιας Ιταλίας, στην οποία κυριαρχούσαν ελληνόφωνοι πληθυσμοί τους οποίους προσπάθησαν να εκλατινίσουν οι Πάπες. Αυτές οι διαφορές οδήγησαν στα γεγονότα του 1054, με το **Σχίσμα** μεταξύ των εκκλησιών Ρώμης και Κωνσταντινούπολης. Μετά το Σχίσμα του 1054 το Οικουμενικό Πατριαρχείο προέκυψε ως παγκόσμιο κέντρο της Ορθόδοξης Εκκλησίας και ο προκαθήμενός του αναγνωρίστηκε από τους ορθόδοξους ηγέτες ως «πρώτος μεταξύ ίσων».

Οι σχέσεις μεταξύ της λατινικής δύσης και του Βυζαντίου χειροτέρευαν, όχι μόνο εκκλησιαστικά αλλά και πολιτικά. Η εχθρότητα αυτή οδήγησε στην πρώτη Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 από το στρατό των **Σταυροφόρων**. Η έδρα του Πατριαρχείου μετατέθηκε προσωρινά στη Νίκαια της Βιθυνίας, ενώ στην Κωνσταντινούπολη ιδρύθηκε Λατινικό Πατριαρχείο.

Το 1261, μετά από πενήντα επτά έτη λατινικής κατοχής, οι Βυζαντινοί ανέκτησαν την Κωνσταντινούπολη, υπό από τον αυτοκράτορα Μιχαήλ Παλαιολόγο και η έδρα του Πατριαρχείου επέστρεψε στο παραδοσιακό κέντρο του.

Με την τραγική πτώση της Κωνσταντινούπολης στους Οθωμανούς Τούρκους το 1453 ο πρώτος Πατριάρχης μετά την Άλωση **Γεννάδιος Σχολάριος** κατόρθωσε να εξασφαλίσει σημαντικές παραχωρήσεις για την Εκκλησία. Στον Πατριάρχη δόθηκε εξουσία όχι μόνο θρησκευτική αλλά και πολιτική καθώς αναγνωρίστηκε ως ανώτατη αρχή όλων των ορθόδοξων λαών που ήταν υποτελείς των Οθωμανών, δηλαδή των Σέρβων, Βουλγάρων, Αλβανών και Ελλήνων. Το Πατριαρχείο κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας συνέβαλε όχι μόνο στη διαφύλαξη της ορθόδοξης λειτουργικής και εκκλησιαστικής παράδοσης αλλά και στη διατήρηση της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Εντούτοις, όταν ξέσπασε η ο **Πατριάρχης Γρηγόριος Ε'** υπό την πίεση του Σουλτάνου υποχρεώθηκε να αφορίσει τους επαναστάτες. Παρά την ενέργειά του αυτή, την ημέρα του Πάσχα του 1821 απαγχονίστηκε στην κεντρική πύλη του Πατριαρχικού Οίκου, η οποία από τότε παραμένει σφραγισμένη.

Πατριάρχης Γρηγόριος Ε'

Η ευρύτατη αυτή δικαιοδοσία της Κων/πόλεως άρχισε σταδιακά να μειώνεται με τη δημιουργία ανεξάρτητων κρατών στον χώρο της Βαλκανικής και την παραχώρηση του Αυτοκέφαλου στις τοπικές Εκκλησίες της Ρωσίας (1589), της Ελλάδος (1850), της Σερβίας (1879), της Ρουμανίας (1885), της Αλβανίας (1937) και της Βουλγαρίας

(1945). Η σοβαρότερη όμως συρρίκνωση της δικαιοδοσίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου προέκυψε από τη φυγή των επιζησάντων ορθόδοξων από τις πατρογονικές τους εστίες στον Πόντο, τη Θράκη και τη Μ. Ασία μετά τον Μικρασιατικό πόλεμο του 1922 (λόγω της «ανταλλαγής πληθυσμών» σύμφωνα με τους όρους της συνθήκης της Λοζάνης) και εξακολουθεί μέχρι σήμερα. Οι περισσότεροι από δύο εκατομμύρια Έλληνες ορθόδοξοι της Τουρκίας, εκ των οποίων οι 250.000 περίπου αποτελούσαν μια ακμάζουσα κοινότητα στην Κωνσταντινούπολη, στις αρχές του αιώνα έχουν σήμερα μειωθεί σε μερικές εκατοντάδες. Έτσι, απέμειναν στην Τουρκία η Αρχιεπισκοπή Κωνσταντινουπόλεως και οι Μητροπόλεις Χαλκηδόνος, Δέρκων, Πριγκιποννήσων, Ίμβρου και Τενέδου. Σε αντιστάθμισμα αυτών των απωλειών ιδρύθηκαν από πληθυσμούς που εγκαταστάθηκαν στην Ευρώπη, Αμερική και Αυστραλία νέες Αρχιεπισκοπές και Μητροπόλεις της Ορθόδοξου Ανατολικής Εκκλησίας.

Στη δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου εξακολουθούν να παραμένουν οι Μητροπόλεις της Δωδεκανήσου, η ημιαυτόνομος Εκκλησία της Κρήτης, η Μοναστική Πολιτεία του Αγίου Όρους και άλλα Πατριαρχικά Ιδρύματα και Εστίες σε όλη την Οικουμένη και βέβαια οι Έλληνες της διασποράς. Επίσης, στη δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου ανήκουν και οι Ι. Μητροπόλεις των λεγομένων «Νέων Χωρών», των οποίων η διοίκηση δόθηκε το 1928 επιτροπικώς στην Εκκλησία της Ελλάδος «άχρι καιρού».

Ο ρόλος του Οικουμενικού Πατριαρχείου σήμερα

Το Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως, για λόγους ιστορικούς και θεολογικούς, ως πρωτόθρονη μεταξύ των Αυτοκεφάλων Ορθόδοξων Εκκλησιών, καλείται να διαδραματίσει την κοσμοϊστορική αποστολή μέσα στον σύγχρονο κόσμο, σκύβοντας πάνω στα μεγάλα και αγωνιώδη προβλήματα του σημερινού ανθρώπου.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος δρα ως πνευματικός ηγέτης και παγκόσμιος εκπρόσωπος των 300 εκατομμυρίων Ορθόδοξων Χριστιανών σε όλο τον κόσμο και έχει την ιστορική, κανονική και θεολογική ευθύνη για την ανάληψη και τον συντονισμό δράσεων στις οποίες εμπλέκονται όλες οι Ορθόδοξες Εκκλησίες, είτε υπάγονται στη δικαιοδοσία του είτε είναι ανεξάρτητες ή αυτόνομες. Σε αυτές τις δράσεις περιλαμβάνεται η σύσταση και σύγκληση Συνόδων για να προάγεται ο διάλογος μεταξύ Εκκλησιών και δογμάτων και να διευθετηθούν και να αντιμετωπίζονται τα τρέχοντα ζητήματα.

3. Χωριστείτε σε ομάδες και προσπαθήστε να κατατάξετε τα εξής ιστορικά γεγονότα στη στήλη που ταιριάζουν: Σύνταγμα 1844, Σύνταγμα 1864, ενσωμάτωση Επτανήσων, ενσωμάτωση Θεσσαλίας, πτώχευση 1893.

ΟΘΩΝΑΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄
Σύνταγμα 1844	Σύνταγμα 1864
επανάσταση 3ης Σεπτεμβρίου 1843	ενσωμάτωση Επτανήσων
ίδρυση Πανεπιστημίου Αθηνών	ενσωμάτωση Θεσσαλίας
	πτώχευση 1893

4. Συμπληρώστε τα κενά που υπάρχουν στο παρακάτω κείμενο:

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια, στον θρόνο της Ελλάδας ανέβηκε το 1832 ο νεαρός Βαυαρός πρίγκιπας **Όθωνας**. Το 1834 η πρωτεύουσα της Ελλάδας μεταφέρθηκε από το **Ναύπλιο** στην **Αθήνα**. Στις 3 Σεπτεμβρίου του 1843 οργανώθηκε **επαναστατικό κίνημα** με σκοπό να εξαναγκάσει τον βασιλιά να παραχωρήσει **σύνταγμα**.

5. Τοποθετήστε στην ιστορική γραμμή τα γεγονότα του 19ου αιώνα που λείπουν:

1863-1864: Το 1863 βασιλιάς της Ελλάδας στέφθηκε ο Δανός πρίγκιπας Γεώργιος Α'. Την ίδια χρονιά οι Άγγλοι παραχώρησαν τα Επτάνησα στην Ελλάδα, ως δώρο στο νέο βασιλιά. Το 1864 ψηφίστηκε νέο, πιο δημοκρατικό Σύνταγμα που περιορίζει ακόμη περισσότερο την εξουσία του βασιλιά και αναγνώριζε για την Ελλάδα το πολίτευμα της βασιλευομένης δημοκρατίας.

1881: ενσωματώθηκε στο ελληνικό κράτος η Θεσσαλία καθώς και ο σημερινός νομός της Άρτας, με αποτέλεσμα να αυξηθεί ο πληθυσμός αλλά και οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις.

1893: Το 1893 ο Τρικούπης κήρυξε πτώχευση και λίγο αργότερα η χώρα δέχτηκε **Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο**, προκειμένου να πληρωθεί το **υπέρογκο** δημόσιο χρέος της.

1897: Η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο εναντίον της Ελλάδας. Καλά οργανωμένες τουρκικές δυνάμεις εισέβαλαν το 1897 στη Θεσσαλία και στη συνέχεια στη Στερεά Ελλάδα, νικώντας τον ελληνικό στρατό. Ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος του 1897 τερματίστηκε έπειτα από παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων.

6. Συμπληρώστε τα κενά που υπάρχουν στο παρακάτω κείμενο:

Το 1866 επαναστάτησε η **Κρήτη** ζητώντας να ενωθεί με την Ελλάδα. Η Κρητική Επανάσταση κορυφώθηκε με το **ολοκαύτωμα** στο **Αρκάδι**. Το 1878 ξέσπασε επανάσταση στη Μακεδονία. Ο λοχαγός **Κοσμάς Δουμπιώτης** αποβιβάστηκε στο **Λιτόχωρο Πιερίας**.

7. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, αναζητήστε σε εγκυκλοπαίδειες και στο διαδίκτυο στις ιστοσελίδες: <http://www.snhell.gr>, <http://www.e-alexandria.gr> και <http://www.users.uao.gr/nektar/arts>, πληροφορίες για τους εξής λογοτέχνες του 19ου αιώνα: Κωστή Παλαμά, Κωνσταντίνο Καβάφη, Γεώργιο Βιζυηνό και Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη.

Κωστής Παλαμάς Ο Κωστής Παλαμάς γεννήθηκε στην Πάτρα και καταγόταν από το Μεσολόγγι, από οικογένεια με μέλη σημαντικούς λόγιους. Σε ηλικία 7 ετών έχασε και τους δυο γονείς του και αναγκάστηκε να εγκατασταθεί στο Μεσολόγγι σε συγγενικό σπίτι. Η εμπειρία της ορφάνιας ήταν τραυματική και επηρέασε το λογοτεχνικό του έργο. Στο Μεσολόγγι τέλειωσε το Γυμνάσιο (1875) και έπειτα γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1877), ωστόσο από νωρίς είχε στραφεί προς τη λογοτεχνία. Φύση πνευματικά ανήσυχη δημοσίευσε ποιήματα σε ημερολόγια και πολιτικά περιοδικά της εποχής, όπως στη σατιρική-πολιτική εφημερίδα *Ραμπάγας*, που εκδόθηκε το 1878 και φιλοξένησε κείμενα λογοτεχνών που αργότερα έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πνευματική ζωή του τόπου. Ο Παλαμάς, που από το 1897 εργαζόταν ως γραμματέας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, πέρασε τη ζωή του μελετώντας και γράφοντας χωρίς να ταξιδέψει ποτέ στο εξωτερικό. Πολυμαθής και αυτοδίδακτος ωρίμασε μέσα σε μια εποχή έντονων πολιτικών και κοινωνικών ανακατατάξεων, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στους λογοτεχνικούς κύκλους της πρωτεύουσας και άσκησε σημαντική επίδραση στην εποχή του.

Η πρώτη έκδοση έργου του πραγματοποιήθηκε με τη συλλογή «Τα τραγούδια της πατρίδος μου» το 1886, όταν ο ποιητής ήταν ήδη γνωστός στους αθηναϊκούς κύκλους από τη συνεργασία του με λογοτεχνικά περιοδικά (*Μη χάνεσαι του Γαβριηλίδη*, *Άστυ* του Θ. Άννινου κ.α.) και εφημερίδες της εποχής (*Ακρόπολις*, *Εφημερίς*, *Εμπρός* κ.ά.), όπου δημοσίευε άρθρα, μελέτες, κριτικά δοκίμια και χρονογραφήματα. Συνέχισε να αρθρογραφεί σε λογοτεχνικά περιοδικά («Εστία», «Τέχνη», «Παναθήναια», «Νουμάς» κ.ά.) για πολλά χρόνια. Το 1889 βραβεύτηκε στον Α΄ Φιλαδέλφειο ποιητικό διαγωνισμό, έπειτα από εισήγηση του Ν. Πολίτη, για τη συλλογή του «Ύμνος εις την Αθηνάν». Βραβεύτηκε και στον Β΄ Φιλαδέλφειο ποιητικό διαγωνισμό για την ποιητική του συλλογή «Τα μάτια της ψυχής μου» (1890). Ο τίτλος από τον στίχο του Σολωμού δείχνει τη σχέση του ποιητή με τη σολωμική παράδοση. Παρακολουθώντας τα ευρωπαϊκά ρεύματα του παρνασσιισμού και του συμβολισμού τα αξιοποίησε στα ποιήματά του. Από το 1897 ως το 1929 διετέλεσε γενικός γραμματέας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1914 βραβεύτηκε για την προσφορά του με το κρατικό αριστείο γραμμάτων και τεχνών. Ήταν ένα από τα πρώτα μέλη της Ακαδημίας Αθηνών και το 1930 εκλέχτηκε πρόεδρός της. Το 1888 παντρεύτηκε τη Μαρία Βάλβη, με την οποία απέκτησε δύο γιους και μια κόρη. Με αφορμή τον θάνατο του μικρότερου γιου του Άλκη, το 1898, ο ποιητής έγραψε τα ποιήματα *Τάφος* και *Παράδεισοι*. Το 1933 τιμήθηκε με το γερμανικό λογοτεχνικό βραβείο Goethe και το Οικονόμιο βραβείο της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης και το 1936 στα πενήντάχρονα της δημιουργίας του ο βασιλιάς Γεώργιος του απένειμε το «Παράσημο του Φοίνικος». Στη συγγραφή αφιέρωσε ολόκληρη τη ζωή του, την οποία πέρασε στην Αθήνα στην οδό Ασκληπιού αρ.3, όπου βρίσκεται σήμερα το «Ίδρυμα Κωστή Παλαμά». Μοναδική μετακίνησή του η μετακόμιση στην οδό Περιάνδρου προς το τέλος της ζωής του. Εκεί πέθανε στις 27 Φεβρουαρίου του 1943 μέσα στην περίοδο της κατοχής. Ο ιστορικός της λογοτεχνίας μας Λίνος Πολίτης τονίζει ότι ο κόσμος που συγκεντρώθηκε στην κηδεία του είχε τη συναίσθηση πως προέβαινε σε πράξη εθνικής αντίστασης. Στον τάφο του ο ποιητής Άγγελος Σικελιανός αφηφώντας τους κατακτητές βροντοφώναξε το φλογερό του προσκλητήριο προς την ελευθερία: «Χήστε οι σάλπιγγες! Σ' αυτό το φέρετρο η ακουμπά η Ελλάδα».

Ο Παλαμάς κάλυψε με το έργο του ολόκληρο το φάσμα του γραπτού λόγου. Ασχολήθηκε με την ποίηση, την πεζογραφία, το θέατρο, τη δημοσιογραφία, την αρθρογραφία, τη μελέτη, την κριτική. Στο ποιητικό του έργο, που ξεπερνά τις είκοσι συλλογές, κυριαρχεί η Ελλάδα ως ιδανικό και αντικείμενο αγάπης, η πορεία του

ελληνικού έθνους μέσα στους αιώνες, η προσπάθεια δημιουργικής αφομοίωσης του αρχαιοελληνικού πνεύματος και της λαϊκής παράδοσης, το πνεύμα της οικουμενικότητας του πολιτισμού.

Σταθμοί στην ποιητική δημιουργία του θεωρούνται *Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου* και *Η Φλογέρα του βασιλιά*, γραμμένα στο τέλος της πρώτης δεκαετίας του αιώνα μας. Παράλληλα προς την ποίηση τον απασχόλησε ιδιαίτερος το Γλωσσικό Ζήτημα, στο χώρο του οποίου υπήρξε δια βίου ένθερμος υποστηρικτής της δημοτικής και κορυφαία μορφή του δημοτικιστικού κινήματος με το κύρος του αλλά και με τις κυρώσεις που υπέστη για το γλωσσικό του αγώνα (προσωρινή απομάκρυνσή του από το πανεπιστήμιο).

Εκτός από ποιητής υπήρξε και κριτικός της λογοτεχνίας και πεζογράφος. Σημειώνεται εδώ ως παράδειγμα η σημαντική μελέτη του για το έργο του Σολωμού. Έγραψε επίσης το διήγημα *Θάνατος παλληκαριού* (1891) και το θεατρικό έργο *Η Τρισεύγενη* (1903).

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης Φαναριώτικης καταγωγής ο Καβάφης γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια, όπου άκμαζε η ελληνική κοινότητα. Μετά τον θάνατο του πατέρα του το 1870 και την οικονομική καταστροφή της οικογένειας πέρασε ένα διάστημα της εφηβείας του στην Αγγλία και στη συνέχεια στην Κωνσταντινούπολη. Χρημάτισε για αρκετά χρόνια υπάλληλος και το 1922 παραιτήθηκε για να αφοσιωθεί αποκλειστικά στην ποίηση. Η ποιητική δημιουργία του Καβάφη συμπίπτει με εκείνη του Παλαμά, ο οποίος την ίδια χρονική περίοδο στην Αθήνα αποτελεί τη σημαντικότερη προσωπικότητα στον χώρο των Γραμμάτων.

Ιδιαίτερα φιλομαθής, ο Καβάφης από πολύ νωρίς εκδήλωσε την αγάπη του για την ιστορία. Στα ποιήματά του αναφέρεται συχνά σε συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα. Εμπνέεται περισσότερο από την Ελληνιστική εποχή με τα έντονα φαινόμενα παρακμής, τα οποία ο ποιητής χρησιμοποιεί για τις αναλογίες που βρίσκει με το παρόν. Τα ιστορικά γεγονότα γίνονται η πρόφαση, ή το μέσο με το οποίο ο Καβάφης δίνει υπόσταση στα προσωπικά του βιώματα.

Ενώ ο ποιητής γνώριζε πολύ καλά τα σύγχρονα λογοτεχνικά ρεύματα, όπως ήταν ο παρνασσισμός και ο συμβολισμός, δε φαίνεται να ακολούθησε συστηματικά κάποιο από αυτά. Βαθμιαία απομακρύνθηκε εντελώς και κινήθηκε στα πλαίσια του ρεαλισμού. Στην Ελλάδα έγινε για πρώτη φορά λόγος γι' αυτόν το 1903, όταν ο Ξενόπουλος δημοσίευσε στο περιοδικό «Παναθήναια» το ιστορικό του άρθρο με τίτλο «Ένας ποιητής».

Σε συνέντευξη που έδωσε ο Καβάφης σε ξένο ανταποκριτή τρία χρόνια πριν πεθάνει, προσδιόρισε τα στοιχεία που θα τον καθιστούσαν «ποιητή των μελλουσών γενεών»: λακωνική λιτότητα ύφους, ιστορική, φιλοσοφική και ψυχολογική αξία της ποίησής του, ενθουσιασμός που προέρχεται από διανοητική συγκίνηση, ορθή φράση που οφείλεται στη φυσικότητα του λόγου και ελαφρά ειρωνεία.

Τα ποιητικά κείμενα του Καβάφη πλησιάζουν τον πεζό λόγο. Αυτό κατορθώνεται με τη λιτότητα στην έκφραση, τα λιγιστά επίθετα, τον ελεύθερο στίχο με τον άνισο αριθμό συλλαβών. Η γλώσσα είναι ιδιότυπη και περιέχει πολλά στοιχεία από την καθαρεύουσα αλλά και από τη δημοτική, ενώ είναι διανθισμένη με πολλούς ιδιωματισμούς από την Αλεξάνδρεια και την Πόλη. Για τον Καβάφη η ποιητική τέχνη ήταν μια επίπονη διαδικασία: σύμφωνα με πληροφορίες που παρέχουν οι μελετητές του, τα στάδια γραφής ενός ποιήματος διαρκούσαν ακόμη και δεκαετίες. Τα ποιήματά του περνούσαν από πολλά στάδια επεξεργασίας, μέχρις ότου φτάσουν στην τελική τους μορφή. Όσο ζούσε ακολουθούσε μίαν ιδιότυπη εκδοτική τακτική: τύπωνε τα

ποιήματά του σε μικρά φυλλάδια, αργότερα σε τεύχη και τέλος έφτιαχνε χειροποίητες συλλογές που μοίραζε σε φίλους και θαυμαστές.

Τα αναγνωρισμένα από τον ίδιο ποιήματά του είναι 154. Το πρώτο χρονολογικά είναι τα *Τείχη* (1896) και το τελευταίο *Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας* (1933). Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν *Τα Κεριά* (1899) και ακολουθούν από το 1900 έως το 1904 *Οι Θερμοπύλες*, *Η πόλις*, το *Πρώτο σκαλί*, το *Περιμένοντας τους βαρβάρους*. Ο Καβάφης εισήλθε σε περίοδο ωριμότητας με το *Ποσειδωνιάται* (1906), για να ακολουθήσει το *Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον* και η *Ιθάκη*. Το μοτίβο της αξιοπρεπούς στάσης κατά τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου χαρακτηρίζει αυτά τα ποιήματα.

Το 1932, ο Καβάφης, άρρωστος από καρκίνο του λάρυγγα, πήγε για θεραπεία στην Αθήνα, όπου παρέμεινε αρκετό διάστημα, εισπράττοντας μια θερμότατη συμπάθεια από το πλήθος των θαυμαστών του. Επιστρέφοντας όμως στην Αλεξάνδρεια, η κατάσταση του χειροτέρευσε. Εισήχθη στο Νοσοκομείο της Ελληνικής Κοινότητας, όπου και πέθανε στις 29 Απριλίου του 1933, τη μέρα που συμπλήρωνε 70 χρόνια ζωής.

Γεώργιος Βιζυηνός Ο Γεώργιος Βιζυηνός γεννήθηκε στη Βιζύη (ή Βιζώ) της Ανατολικής Θράκης, στις 8 Μαρτίου 1849, γιος πολύ φτωχικής οικογένειας. Ήταν ποιητής, συγγραφέας παιδικής λογοτεχνίας και ψυχολογικών και λαογραφικών μελετημάτων και αναγνωρίστηκε ως ο εισηγητής του ηθογραφικού διηγήματος στην Ελλάδα.

Τα διηγήματά του όμως –έξι εκτενή αφηγήματα, από τα οποία τα πέντε δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό *Εστία* σε διάστημα δεκαπέντε μηνών (1883-1884)– άρχισαν να γίνονται αντικείμενο ενδιαφέροντος μόνο μετά τον εγκλεισμό του στο Δρομοκαΐτειο το 1892. Στα έργα του αυτά ο Βιζυηνός ενδιαφέρθηκε κυρίως για την ψυχογράφηση των ηρώων του και αξιοποίησε τα προσωπικά του βιώματα και τις αναμνήσεις του από την πατρίδα του, τη Βιζύη. Έφυγε από το χωριό του μικρός για την Πόλη και από εκεί για την Κύπρο, την Αθήνα και τη Γερμανία, όπου έκανε σπουδές στη φιλοσοφία και την ψυχολογία. Οι τίτλοι των διηγημάτων του μοιάζουν με αινίγματα (*Το αμάρτημα της μητρός μου*, *Ποιος ήταν ο φονεύς του αδελφού μου*, *Αι συνέπειαι της παλαιάς ιστορίας*, *Το μόνον της ζωής του ταξίδιον*) και συνδυάζουν την αυτοβιογραφία με την ιστορική και την ψυχολογική ανάλυση.

Ο Βιζυηνός αφηγείται σε πρώτο πρόσωπο συνδυάζοντας παράλληλα τη φαντασία και τη μνήμη και ταυτίζοντας τον αφηγητή με τον συγγραφέα που υποκρύπτεται στο κείμενο. Στον επικήδειό του για τον Βιζυηνό ο Κωστής Παλαμάς γράφει ότι, αν τα διηγήματά του δημοσιεύονταν σε μια κοινωνία περισσότερο προετοιμασμένη για να τα υποδεχτεί, θα αποτελούσαν «μέγα και αλησμόνητον πνευματικόν γεγονός». Ο συγγραφέας τους όμως αναγνωρίστηκε μετά τον θάνατό του.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης αποτελεί μια από τις σημαντικότερες πνευματικές φυσιογνωμίες της λογοτεχνίας μας. Γεννήθηκε στη Σκιάθο το 1851 και γονείς του ήταν ο ιερέας Αδαμάντιος Εμμανουήλ και η Αγγελική (Γκιουλώ) το γένος Μωραϊτίδη. Μεγάλωσε ανάμεσα σε εννιά παιδιά (τα δύο πέθαναν μικρά) και εξοικειώθηκε νωρίς με τα εκκλησιαστικά πράγματα, τη θρησκευτική

ατμόσφαιρα, τις λειτουργίες, τα εξωκκλήσια και την ήσυχη ζωή του νησιώτικου περίγυρου. Όλα αυτά διαμόρφωσαν μια χριστιανοπρεπή ιδιοσυγκρασία, που διατήρησε με πείσμα ως το τέλος της ζωής του.

Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στο νησί του, εσωτερικός στην Ι. Μονή του Ευαγγελισμού. Φοίτησε στο Γυμνάσιο (με πολλές διακοπές, λόγω οικονομικών δυσκολιών) στη Χαλκίδα και στον Πειραιά και το τελείωσε στο Βαρβάκειο της Αθήνας. Πάντα φτωχός, άρχισε από μαθητής να

κερδίζει το ψωμί του με παραδόσεις και προγυμνάσεις μαθητών. Το 1872 επισκέφτηκε το Άγιο Όρος, όπου παρέμεινε οκτώ μήνες ως δόκιμος μοναχός. Μη θεωρώντας τον εαυτό του άξιο να φέρει το «αγγελικό σχήμα», επέστρεψε στην Αθήνα και γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, την οποία, με όλες τις προσπάθειες που έκανε, δεν την τελείωσε, γιατί η φτώχεια, η ανέχεια και η επισφαλής υγεία του στάθηκαν ανυπέρβλητα εμπόδια. Απογοητευμένος ο Παπαδιαμάντης από τη ζωή της Αθήνας, αναζητούσε καταφύγιο στη Σκιάθο. Ωστόσο, επειδή οι οικονομικές του ανάγκες ήταν πολλές, αναγκαζόταν να επιστρέφει στην Αθήνα.

Ο Παπαδιαμάντης ξεκίνησε γράφοντας μυθιστορήματα: *Η μετανάστις* (1879-1880), *Οι έμποροι των εθνών* (1882-1883), *Η γυφτοπούλα* (1884) σύμφωνα με τα πρότυπα των ιστορικών μυθιστορημάτων, για να στραφεί τελικά στο ηθογραφικό διήγημα, το οποίο καλλιέργησε για μια εικοσιπενταετία. Η νουβέλα του *Χρήστος Μηλιώνης*, που δημοσιεύτηκε στην *Εστία* το 1885, θεωρήθηκε ως μετάβαση του συγγραφέα από το ιστορικό μυθιστόρημα στο ηθογραφικό διήγημα.

Από το έργο του ξεχωρίζουν τα σκιαθίτικα διηγήματα, μερικά από τα οποία αναγνωρίστηκαν ως αριστουργήματα της πεζογραφίας μας. Οι ήρωές του, ταπεινοί βοσκοί, κοπέλες, εμποράκοι, ηλικιωμένες χήρες, ναύτες και καπετάνιοι ιστιοφόρων πλοίων, συγκροτούν έναν κόσμο στον οποίο συνυπάρχουν η καλοσύνη, η αθωότητα αλλά και η κακία και ο φθόνος. Η γλώσσα του, προσωπική και ιδιότυπη, είναι επηρεασμένη από τη γλώσσα της εκκλησίας και της υμνογραφίας. Στα διηγήματά του χρησιμοποιεί τον ρεαλισμό για να απεικονίσει έναν κόσμο σκληρό, που υποφέρει από τη φτώχεια και τη δυστυχία. Σε πολλά όμως από αυτά επικρατούν τα λυρικά στοιχεία και ποιητές όπως ο Ελύτης έχουν κάνει λόγο για τη «μαγεία του Παπαδιαμάντη». Από τα διηγήματά του ξεχωρίζουν τα *Στο Χριστό στο Κάστρο*, *Όνειρο στο κύμα*, *Ο ρεμβασμός του Δεκαπενταύγουστου*, *Τα ρόδινα ακρογιάλια*. Το πιο πολυσυζητημένο έργο του όμως είναι η *Φόνισσα* (1903). Ο Παπαδιαμάντης δεν ευτύχησε να δει τυπωμένο σε βιβλίο κανένα έργο του.

(πηγές: • <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=node&cnode=461&t=302>

• Ιστορία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου)

8. Συζητήστε στην τάξη και προσπαθήστε να εξηγήσετε με τη βοήθεια του δασκάλου και των συμμαθητών σας τη φράση του Γιάννη Ψυχάρη: «Ένα έθνος, για να γίνει έθνος, θέλει δύο πράγματα* να μεγαλώσουνε τα σύνορα του και να κάμη φιλολογία δική του».

«Ένα έθνος, για να γίνει έθνος, θέλει δύο πράγματα να μεγαλώσουνε τα σύνορα του και να κάμη φιλολογία δική του». Στη φράση αυτή ο Ψυχάρης περιλαμβάνει την αντίληψή του σχετικά με το κράτος και τον πολιτισμό του. Ο συγγραφέας ένθερμος υποστηρικτής της δημοτικής γλώσσας και οπαδός της Μεγάλης Ιδέας θεωρεί ότι το ελληνικό έθνος πρέπει να αγωνιστεί για να επεκτείνει τα σύνορά του, περιλαμβάνοντας σε αυτό όλες τις περιοχές που ακόμα είναι σκλαβωμένες στους Τούρκους, και ο λαός οφείλει να μορφωθεί, να αναπτύξει τον δικό του πολιτισμό και να ανυψωθεί πνευματικά. Μόνο με την απελευθέρωση των αλύτρωτων αδελφών, την επέκταση των συνόρων (Μεγάλη Ιδέα) και την πνευματική ανύψωση του λαού με την

καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας μπορεί το ελληνικό έθνος να επιβιώσει και να αναπτυχθεί σε όλους τους τομείς.

9. Αντιστοιχίστε τις πόλεις της στήλης Α' με τα πνευματικά ιδρύματα της στήλης Β'.

ΣΤΗΛΗ Α'	ΣΤΗΛΗ Β'
1. Κωνσταντινούπολη	α. Φροντιστήριο
2. Σμύρνη	β. Ευαγγελική Σχολή
3. Τραπεζούντα	γ. Κεντρική Εκκλησιαστική και Πνευματική Επιτροπή

(ΑΠΑΝΤΗΣΗ: 1-γ, 2-β, 3-α)

10. Τοποθετήστε τα γεγονότα στη σειρά αρχίζοντας από το παλαιότερο: προσάρτηση Ανατολικής Ρωμυλίας στη Βουλγαρία, Συνθήκη Αγίου Στεφάνου, ανεξαρτησία Σερβίας, αυτονομία Ανατολικής Ρωμυλίας.

1. Συνθήκη Αγίου Στεφάνου (Μάρτιος 1878)
2. Ανεξαρτησία Σερβίας (Ιούλιος 1878)
3. Αυτονομία Ανατολικής Ρωμυλίας (1878)
4. Προσάρτηση ανατολικής Ρωμυλίας στη Βουλγαρία (1885)

11. Συμπληρώστε την ακροστιχίδα της «Μεγάλης Ιδέας».

ΜΟΝΑΧΟ	Πρωτεύουσα της Βαυαρίας απ' όπου καταγόταν ο Όθωνας.
ΕΠΤΑΝΗΣΑ	Παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα το 1863.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Βασιλιάς της Ελλάδας μετά τον Όθωνα.
ΑΡΚΑΔΙ	Το 1866 εκεί έγινε Ολοκαύτωμα.
ΛΙΤΟΧΩΡΟ	Εκεί ξέσπασε η επανάσταση της Μακεδονίας το 1878.
ΔΗΛΕΣΗ	Χωριό της Βοιωτίας όπου το 1870 ληστές δολοφόνησαν Άγγλους περιηγητές.
ΙΩΑΝΝΗΣ	Το μικρό όνομα του Κωλέττη.
ΔΑΝΙΑ	Χώρα καταγωγής του Βασιλιά Γεωργίου Α'.

**ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ**

Εκεί ξέσπασε επανάσταση το 1875.
Το Ζήτημα της αποσύνθεσης της Οθωμανικής
Αυτοκρατορίας.

ΑΡΝΟΣ
Online Education

